

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۱/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۲/۲۰

مقاله: پژوهشی

پژوهشی
۱۴۰۰

استناد: ابراهیمی کیایی، هادی؛ بوذری نژاد، یحیی (۱۴۰۰). نقش آیت‌الله خامنه‌ای در احیای تمدن اسلامی
باتکیه بر بیانیه گام دوم انقلاب. فصلنامه بصیرت و تربیت اسلامی. ۱۷(۵۶): ۹۱-۱۱۲
DOI:10.22034/init.2021.95939

نقش آیت‌الله خامنه‌ای در احیای تمدن اسلامی با تکیه بر بیانیه گام دوم انقلاب

هادی ابراهیمی کیایی^۱

یحیی بوذری نژاد^۲

چکیده

زمینه و هدف: بیانیه گام دوم انقلاب که توسط مقام معظم رهبری تنظیم و ابلاغ شده است، به‌عنوان سندی راهبردی جهت تداوم مسیر انقلاب اسلامی در راستای نیل به آرمان‌های اسلام و انقلاب است. آنچه در این بیانیه دارای اهمیت است، آن است که هدف غایی انقلاب اسلامی ایران را ایجاد تمدن نوین اسلامی بیان می‌کند. تمدن نوین اسلامی در جمله رهبر انقلاب با این تعبیر آمده است: «انقلاب اسلامی اینک وارد دومین مرحله خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی شده است. عزیزان از انقلاب خود حراست و آن را هرچه بیشتر به آرمان بزرگش که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی است، نزدیک کنید». احیای تمدن اسلامی امری است که توجه تمام ملت‌های اسلامی را می‌طلبد. در این میان، انقلاب اسلامی به‌عنوان الگویی برای بازشکوفایی تمدن اسلامی می‌تواند راهنما و راهگشا باشد. از آنجاکه تمدن نوین اسلام به‌معنای پیشرفت همه‌جانبه است بنابراین باید در عرصه‌های مختلف پیشرفت صورت بگیرد تا هرچه زودتر به مقصد برسیم.

روش تحقیق: این پژوهش با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از ابزار فیش‌برداری برای جمع‌آوری داده‌ها انجام شده است.

یافته‌ها و نتیجه‌گیری: در این مقاله بر آنیم تا چگونگی احیای تمدن نوین اسلامی و بسترهای لازم برای تحقق این امر را با توجه به دیدگاه‌های شاخص مقام معظم رهبری در بیانیه بسیار مهم گام دوم انقلاب مورد ارزیابی و مذاقه قرار دهیم و مؤلفه‌هایی را که در کشور ما وجود دارد و می‌تواند بستری برای تمدن‌سازی باشد مورد بررسی قرار دهیم.

واژه‌های کلیدی: انقلاب اسلامی، تمدن نوین اسلامی، مقام معظم رهبری، بیانیه گام دوم انقلاب.

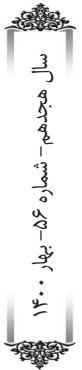
۱. استادیار و عضو هیات علمی گروه معارف دانشگاه صدا و سیما (نویسنده مسئول) ebrahimih56@yahoo.com

۲. دانشیار و عضو هیات علمی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران. y_bouzarinejad@ut.c.ir

مقدمه

«خطی که نظام اسلامی ترسیم می‌کند، خط رسیدن به تمدن اسلامی است» این جمله‌ای است که رهبر معظم انقلاب اسلامی در بیاناتشان در مدرسه فیضیه در سال ۱۳۷۹ مطرح کردند و به تفصیل درباره آن سخن گفتند. کمتر از دو ماه بعد بود که ایشان در جمع کارگزاران نظام اسلامی، «انقلاب اسلامی»، «نظام اسلامی»، «دولت اسلامی»، «کشور اسلامی» و «تشکیل تمدن اسلامی» را مراحل پنج‌گانه تحقق اهداف انقلاب اسلامی دانستند. از آن زمان تاکنون نیز در فرصت‌های مختلف به زنجیره اهداف مذکور اشاره کرده و به اقتضاء، ملزومات تحقق هر یک از مراحل فوق را نیز تبیین کرده‌اند؛ اما طرح موضوع «تمدن‌سازی نوین اسلامی» در سفر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای به خراسان شمالی و هشدار نسبت به خطرات بی‌توجهی به ابعاد نرم‌افزاری تمدن اسلامی و آسیب‌های موجود سبک زندگی فعلی، بار دیگر این موضوع را در معرض توجه جدی نخبگان قرار داده است. رهبران انقلاب اسلامی همواره آرمان انقلاب اسلامی را ایجاد یک تمدن نوین اسلامی بیان کرده و با اشاره به تلاش‌های مکتب اسلام از آغاز تاکنون و فراز و فرودهای آن جهت استقرار حکومت دینی به‌منظور اجرای کامل احکام الهی، بروز انقلاب اسلامی ایران را فرصت جدیدی در عصر حاضر برای این موضوع دانسته‌اند. علاوه بر این مقام معظم رهبری به‌مثابه یک نظریه‌پرداز علوم انسانی و اسلامی، نظریه «تمدن نوین اسلامی» و مختصات و ابعاد مختلف آن را مطرح و ضمن تبیین و تشریح آن بر تلاش و برنامه‌ریزی برای تحقق این امر تأکید دارند.

رهبر معظم انقلاب در بیانیه مهم گام دوم انقلاب نیز به ورود انقلاب اسلامی ایران به دومین مرحله خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی اشاره و بر لزوم نزدیک کردن انقلاب به آرمان بزرگش یعنی ایجاد تمدن نوین اسلامی تأکید می‌کنند. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در این بیانیه سرگذشت چهار دهه حیات مقاومت و پیروزی انقلاب را با نگاه به پیشرفت‌ها، دستاوردها و در مواردی کاستی‌ها ترسیم کردند که آن را می‌توان به‌عنوان پشتوانه نظری و ادبیات آینده‌سازی انقلاب اسلامی دانست، به‌طوری‌که در خصوص ۴۰ سال تجربه انقلاب اسلامی و گام نخست با عباراتی مثل نبود تجربه، وجود دشمنان بی‌شمار، نحوه ترکیب جمهوریت و اسلامیت و ... به‌عنوان مسائل مهم ابتدای

شکل‌گیری نظام یاد کردند و با امیدواری به دستاوردها، جوانان را مخاطبان اصلی خود قرار دادند تا جدیت و محوریت را بر پایه نگاه به‌پیش رو معطوف کنند که همان ایجاد تمدن نوین اسلامی است. از نظر ایشان تجربیات انقلاب اسلامی در چهل سال گذشته و در عرصه سیاست خارجی، به ما آموخته که در ارتباطات بین‌المللی، از استقلال و حاکمیت ملی با رویکرد انقلابی حفاظت کنیم، به دشمن اعتماد نکنیم و مرزبندی با آن را بپذیریم، استکبارستیز باشیم و از نفوذ و اقتدار نظام در منطقه پاسداری کنیم، دیپلماسی وحدت اسلامی را دنبال کنیم، یار مظلومان عالم از جمله مردم فلسطین باشیم، مقاومت‌سازی اقتصاد با اتکا به درون را پی بگیریم و بر اساس احترام متقابل با کشورهای جهان به‌استثنای چند کشور، تعامل دوستانه داشته باشیم. درس‌آموزی از تجربیات انقلاب در چهل سال اول، به‌معنای تداوم این روند در چهل سال دوم برای حرکت به‌سوی تمدن نوین اسلامی است.

این بیانیه از یک‌سو نگاهی واقع‌بینانه به شرایط امروز کشور دارد و از سوی دیگر چشم‌اندازها و آرمان‌ها را نشان می‌دهد و کاملاً نگاهی واقع‌بینانه است. این بیانیه بیانگر این واقعیت است که به‌هیچ‌عنوان جریان پر‌خروش انقلاب، ایستایی و توقف نداشته و همواره در مسیر پویایی بوده است و در نتیجه این حرکت می‌تواند آن تمدنی که رهبر انقلاب در بیانیه جامع‌شان فرمودند را نوید دهد.

مبانی نظری

تمدن

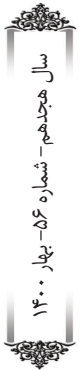
تمدن از ریشه «مدن» گرفته شده و معنای آن پذیرش مدنیت، شهرنشینی، خو گرفتن به آداب و اخلاق شهریان، پذیرش شهر و قانون و سایر شئون اجتماعی و همکاری افراد اجتماع با یکدیگر در امور مختلف اجتماعی و سیاسی و اقتصادی است؛ بنابراین تمدن در اصطلاح، نوع خاصی از توسعه مادی و معنوی است که در جامعه رخ می‌نماید. تمدن مجموعه‌ای پیچیده از پدیده‌های اجتماعی قابل انتقال، شامل جهات دینی و مذهبی، اخلاقی، زیباشناختی، فنی یا علمی مشترک در همه اجزای یک جامعه وسیع و یا چندین جامعه مرتبط با یکدیگر است.

ویل دورانت در تعریف تمدن می‌گوید: تمدن عبارت است از خلاقیت فرهنگی که خود در نتیجه

وجود نظم اجتماعی و حکومت قانون و رفاه نسبی امکان وجود می‌یابد (دورانت، ۱۳۳۷). دکتر شریعتی در تعریفی که از تمدن دارد معنای کلی آن را ساخته‌ها و اندوخته‌های مادی و معنوی جامعه انسانی می‌داند و منظور از این ساخته‌ها را چیزهایی می‌داند که در دنیا وجود دارد و ساخته دست بشر نیست و منظور از اندوخته‌ها را تجربه‌ها و داده‌ها و دانش‌ها و قراردادها و اختراع‌های گذشته یک جامعه می‌داند (شریعتی، ۱۳۷۸). ابن خلدون، اجتماع و تعاون، وجود دولت و قانون و نظم را از ارکان مهم تمدن دانسته است. در واقع تمدن مجموعه‌ای از دستاوردهای بشری است که در طول تاریخ به وجود آمده و از عناصر مختلف تشکیل شده و به وسیله ارکان متعددی پایدار و رونق یافته است (ابن خلدون، ۱۹۹۶: ۲۱۷-۲۱۸). بنابراین علم و فرهنگ، نظم، امنیت و تعاون و همکاری، مهم‌ترین ارکان تمدن به‌شمار می‌روند.

پیشینه تمدن ایرانی-اسلامی

هنگام ظهور اسلام ایران یکی از تمدن‌های بزرگ و تأثیرگذار جهان بود. زمانی که اسلام در پهنه گیتی گسترش یافت، ایرانیان از این آیین استقبال کردند و با پیشینه فرهنگ و تمدن گسترده خویش باعث رشد و شکوفایی تمدن اسلامی شدند و در اندک زمانی تمدنی به نام «تمدن اسلامی» شکل گرفت که در تمامی شئون زندگی سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، نظامی و فرهنگی ملت‌های مسلمان برنامه داشت. ایرانیان به پشتوانه سابقه تمدن خویش، آموزه‌های اسلامی را سرلوحه کار خود قرار دادند و به این مهم دست یافتند. به همین جهت، تمدن اسلامی بیش از هر ملتی، مدیون تمدن ایرانی است. رشد و تکامل علوم از جمله دانش‌های عقلی مثل فلسفه، موسیقی، ریاضی و پزشکی و نیز سایر رشته‌ها همچون معماری و هنر در ایران پیش از اسلام و تأکید و تکیه فراوان تعالیم اسلامی بر آموختن علم، باعث شد تمدن اسلامی به سرعت رشد نماید و به یکی از قوی‌ترین و شکوفاترین تمدن‌های بشری تبدیل گردد؛ به طوری که بیشترین نقش را در ساخت تمدن جهانی ایفا کند. در این راستا نقش دانشمندان ایرانی چشم‌گیرتر و برجسته‌تر از سایر اقوام بوده است. آنان نه تنها در علوم قدیمی که میراث‌دار آن پیش از ظهور اسلام بودند، به اوج رسیدند، بلکه در علوم اسلامی نیز خوش درخشیدند، به گونه‌ای که بسیاری از مفسران،

مورخان، متکلمان و محدثان جهان اسلام، ایرانی هستند؛ بنابراین می‌شود نتیجه گرفت ایرانیان چون با میل و رغبت به اسلام گرویدند، در رشد و تکامل تمدن اسلامی تلاش گسترده‌ای کردند. آنها علوم و دانشی که طی قرن‌ها از سرزمین‌های هند و چین، روم و یونان و حوزه‌های بین‌النهرین و خراسان بزرگ جمع‌آوری کرده بودند، سخاوتمندانه در خدمت تمدن اسلامی قرار دادند. اگر امروزه تمدن اسلامی یکی از بزرگ‌ترین تمدن‌های بشری به‌شمار می‌آید و نسل امروز و فردای جهان اسلام خود را وامدار آن می‌داند، بی‌شک حاصل خدمات بی‌دریغ ایرانیان است. از طرف دیگر، تعالیم اسلامی با تکیه بر جستجو و آموختن علم و دانش و اساس قرار دادن عدالت اجتماعی، ایرانیان را از قید تعصبات خشک و جاهلانه و نظام طبقاتی ظالمانه رهانید و این امکان را برای آنان فراهم آورد که استعدادهایی که قرن‌ها پشت حصار تبعیض محبوس بود، یک‌باره شکوفا گردد. ایرانیان با غور و ژرف‌اندیشی در تعالیم اسلامی، از تمامی آموزه‌های دینی در ساخت تمدن اسلامی بهره بردند. به همین جهت، تعامل تمدن ایرانی و تمدن اسلامی تعاملی دوسویه است و هر دو مکتب مکمل همدیگر بوده‌اند (یوسفی و ابراهیمی شهرآباد، ۱۳۸۸).

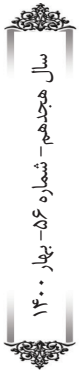
جایگاه تمدن در گفتمان انقلاب اسلامی

تا قبل از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران دستیابی مجدد به تمدن اسلامی در هیچ برهه‌ای از تاریخ برای کشورهای اسلامی میسر نشد و این انقلاب اسلامی ایران بود که امید شکوفایی تمدن و رسیدن به تمدن شکوهمند اسلامی و احیای مجدد آن را در میان کشورهای اسلامی زنده کرد. مسائلی از قبیل ظهور کشور جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان ام‌القرای جهان اسلام، استقرار دولت اسلامی مقتدر و کارآمد پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، پایه‌گذاری نظام مردم‌سالار دینی، سابقه درخشان تمدنی ایران، وحدت و انسجام مناسب در ایران، تفکر غالب در ایران پس از انقلاب مبنی بر ایجاد تمدن اسلامی، وجود تفکر احیای تمدن اسلامی در میان رهبران انقلاب و انقلابیون، جنبش‌های نرم‌افزاری و تولید علم در همه زمینه‌های موجود در جامعه برای ایجاد و احیای تمدن، قدرت برتر جمهوری اسلامی در بسیاری از زمینه‌ها در سطح منطقه و حتی بین‌الملل، وجود ثروت و امکانات سخت‌افزاری مؤثر در کشور برای احیای تمدن،

از جمله زمینه‌هایی است که کشور جمهوری اسلامی ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی برای ایجاد تمدنی نوین واجد آن شد (نجفی، ۱۳۹۷).

تمدن نوین اسلامی

تمدن نوین اسلامی، عبارت است از ظهور و بروز مادی و معنوی پیشرفت‌های هدفمند، سامانمند و نوظهور امت اسلامی، با محوریت ایران، بر اساس تعالیم اسلامی در تمامی عرصه‌های اجتماعی که شکلی معنادار و منضبط به خود گرفته است. در این تعریف، واژه ظهور و بروز، ناظر به اصل عینیت‌یافتگی است. مادی و معنوی، ناظر به گستره تمدن و دوجنبه‌ای بودن آن است؛ نه پیشرفت مادی تنها و نه پیشرفت معنوی تنها مصداق تمدن تلقی نمی‌شود. هدفمند و سامانمند بودن پیشرفت‌ها ناظر بر وجود یک ابرنظریه و الگوی مشخص برای پیشرفت است. نوظهور بودن پیشرفت‌ها، مرز تمدن تاریخی اسلامی را با تمدن نوین معین می‌کند. بر این اساس، تمدن نوین به معنای برگشت به گذشته نیست بلکه به مفهوم استفاده از سرمایه‌های تمدنی پیشین برای رسیدن به یک تمدن امروزی است. امت اسلامی، بر فراملی بودن این تمدن تأکید دارد و ایران در این تعریف، به نقش کلیدی و محوری کشورمان در شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی اشاره دارد. تعالیم اسلامی، روح حاکم بر تمدن نوین اسلامی را معرفی می‌کند؛ به تعبیر دیگر، این اسلام است که مثل خون در رگ‌های تمدن جدید جاری است. همچنین، واژه‌های شکل معنادار و منضبط هم به صورت و قالب تمدن نوین اشاره می‌کند. باید توجه داشت که اصولاً به پیشرفت‌های پراکنده، بی‌معنا و غیرمنضبط، تمدن اطلاق نمی‌شود و این واژه‌ها در تعریف فوق، تأکید دوباره‌ای بر این واقعیت است. دین‌بنیاد و حق‌گرا بودن، عدالت‌محور بودن، امام‌محور بودن، آزادی‌محور بودن، مردم‌نهاد بودن، فرایندی و تدریجی بودن، علم‌گرا بودن، فقرستیز بودن، خلاق و نوآور بودن، طبیعت‌دوست بودن، تعالی‌خواه بودن، انسان‌ساز بودن، گسترش‌یابنده و جهانی بودن و آرامش‌بخش بودن از ویژگی‌های بارز تمدن نوین اسلامی به‌شمار می‌رود (غلامی، ۱۳۹۵).

بیانیه گام دوم انقلاب

بیانیه گام دوم که توسط رهبر انقلاب صادر شد بیانگر وضعیت انقلاب اسلامی در آستانه چهل سالگی بوده و در واقع طرحی برای گذر از وضع موجود به وضع مطلوب و آرمانی است. رهبر معظم انقلاب در این بیانیه معتقد است نظر به توفیقات انقلاب اسلامی در امر «قوت‌ها» و «فرصت‌های» حداکثری در مقایسه با ضعف‌ها و تهدیدها، اهتمام دولتمردان باید در جهت بسیج منابع، امکانات و ظرفیت‌ها به منظور برنامه‌ریزی در راستای عملیاتی کردن راهبردهای مذکور با محوریت راهبرد «پیشتازی» در محیط منطقه‌ای و نظام بین‌الملل باشد. این بیانیه با تبیین متفاوت، در عین نوآوری و خلاقیت، با بهره‌مندی از رویکردی تاریخی و مستند و با روایتی زیبا و خوش ساخت از اصل انقلاب اسلامی، چالش‌ها، بحران‌ها، عبرت‌ها، دستاوردها و ظرفیت‌ها، با روندپژوهی سیر به سوی تمدن نوین اسلامی و تکیه بر شناخت مزیت‌های کلیدی و الزامات جهش در چله دوم انقلاب، ضمن تجویز راهبردهای اساسی، با تصریح به الزامات درونی و حفظ ساحت بیرونی، نویدبخش تحولات عمیق و گسترده‌ای است. بیانیه گام دوم، نقشه راه روشنی مبتنی بر امید واقع‌بینانه و خوش‌بینی مؤمنانه است که در پی انتقال هوشمندانه میراث عظیم انقلاب به نسل جدید در کنار وظیفه‌سازی برای مسئولان و مدیران و مسئولیت‌آفرینی برای جوانان عزیز، رشید و شایسته، تلاش می‌کند تا این حرکت عظیم الهی را به تمدن نوین اسلامی تبدیل کند و مقدمات ظهور دولت کریمه و ولایت عظمای مهدوی (عج) را فراهم سازد.

مؤلفه‌های تمدن‌ساز در بیانیه گام دوم انقلاب

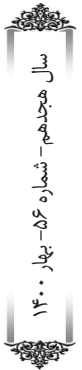
الف) انقلاب اسلامی زمینه‌ساز تمدن نوین اسلامی

انقلاب اسلامی در ایران در شرایطی به پیروزی رسید که جهان اسلام به دلیل غلبه استکبار جهانی بر کشورهای مسلمان توان عرض اندام نداشت. پیروزی انقلاب اسلامی روحی دوباره در کالبد جنبش‌های اسلامی و در تکامل تمدن اسلامی بخشید. تجربه نشان داد که انقلاب اسلامی این ظرفیت را دارا است که هوشمندانه و با تکیه بر مبانی و اصول علمی، عقبماندگی گذشته را جبران نماید.

رهبر معظم انقلاب اسلامی در بیانیه گام دوم انقلاب در این باره می‌فرماید: «آن روز که جهان میان شرق و غرب مادی تقسیم شده بود و کسی گمان یک نهضت بزرگ دینی را نمی‌برد، انقلاب اسلامی ایران، با قدرت و شکوه پا به میدان نهاد؛ چهارچوب‌ها را شکست؛ کهنگی کلیشه‌ها را به رخ دنیا کشید؛ دین و دنیا را در کنار هم مطرح کرد و آغاز عصر جدیدی را اعلام نمود. طبیعی بود که سردمداران گمراهی و ستم‌واکنش‌نشان دهند، اما این واکنش ناکام ماند. چپ و راست مدرنیته، از تظاهر به نشنیدن این صدای جدید و متفاوت تا تلاش گسترده و گونه‌گون برای خفه کردن آن، هرچه کردند به اجل محتوم خود نزدیک‌تر شدند. اکنون با گذشت چهل جشن سالانه انقلاب و چهل دهه فجر، یکی از آن دو کانون دشمنی ناپود شده و دیگری با مشکلاتی که خبر از نزدیکی احتضار می‌دهند، دست‌وپنجه نرم می‌کند و انقلاب اسلامی با حفظ و پایبندی به شعارهای خود همچنان به پیش می‌رود».

ایشان همچنین در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت سی و یکمین سالگرد ارتحال امام خمینی (ره) نیز فرمودند: «یک تحوّل دیگر، تحول در نگاه به آینده بود. در آن دورانی که نهضت شروع شد و امام وارد میدان شدند، با همه شعارهایی که حالا بعضی از احزاب و بعضی از گروه‌ها و گروهک‌ها می‌دادند - که خیلی محدود و کوچک هم بودند- در نگاه مردم آینده‌ای دیده نمی‌شد؛ یعنی مردم یک افق و آینده‌ای در مقابل چشم نداشتند؛ این تبدیل شد به ایجاد تمدن نوین اسلامی؛ یعنی شما امروز به ملت ایران نگاه کنید، این دست مبارک امام است که این حالت را به وجود آورده؛ مردم دنبال این هستند که تمدن نوین اسلامی را تشکیل بدهند و به وجود بیاورند؛ اتحاد عظیم اسلامی را به وجود بیاورند، امت اسلامی را تشکیل بدهند. نگاه عامه مردم، توده مردم این است».

بنابراین در حقیقت انقلاب اسلامی هویتی فراملی و فرامرزی دارد و تغییرات، تحولات ساختاری و هنجاری در درون کشور اثر خود را در تحولات بین‌المللی و بین منطقه‌ای می‌گذارند. در واقع انقلاب اسلامی بحث آزادی، مردم‌سالاری، عدالت، استقلال و حاکمیت اسلام و نفی استبداد را مطرح کرده و استکبارستیزی و نفی سلطه‌پذیری، وحدت جهان اسلام، صدور معنوی

انقلاب و توجهات مرتبط با صلح و عدالت جهانی را مورد توجه قرار می‌دهد. به این جهت انقلاب اسلامی قادر است در قالب احیای تمدن نوین اسلامی گام‌هایی جدی بردارد و در واقع این تمدن نوین اسلامی چیزی نیست مگر اینکه ما بتوانیم ثمرات عملی و عینی آن را در قالب فرایند شعارهای اصلی انقلاب مورد توجه قرار دهیم. به این جهت ما شاهد هستیم که انقلاب اسلامی تأثیری ماندگار در عرصه تاریخ داشته است و مسئولیت خطیر جوانان و مسئولیت اجتماعی سیاسی مردم در پیشبرد راهبردهای انقلاب اسلامی بحث بسیار مهمی است.

ب) شعارهای جهانی و همیشه زنده انقلاب اسلامی

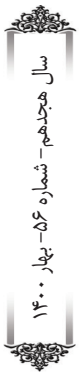
هر انقلابی دارای شعارهایی است که ریشه در ایدئولوژی انقلاب و فرهنگ آن جامعه دارد. این شعارها بیان‌کننده نگرش ایدئولوژی انقلاب و توده‌های انقلابی نسبت به وضع نابسامان موجود، اهداف و ویژگی‌های نظام آرمانی و نحوه انتقال جامعه از وضع موجود به وضع آرمانی هستند. از این روست که شعارهای هر انقلاب از اسناد گران‌بها و یکی از مهم‌ترین منابع مطالعه فرایند، ارزش‌ها و آرمان‌های آن انقلاب و زمینه‌های اجتماعی و علل وقوع آن به‌شمار می‌روند. در انقلاب اسلامی ایران نیز شعارها نقش بسیار مهمی ایفا کرده‌اند؛ به گونه‌ای که از جهت شمار شعارهای انقلابی، در هیچ انقلابی این تعداد شعار دیده نشده است. ماهیت اصلی شعارهای انقلاب اسلامی بر مفاهیمی همچون عدالت، آزادی، استقلال، برادری، برابری و ... استوار است و به همین دلیل تا زمانی که فطرت انسان‌ها از هر دین و نژاد و عقیده‌ای که باشند با این مفاهیم سازگاری داشته باشند، این مفاهیم و شعارها فراموش‌شدنی و زائل‌شدنی نیست. به همین دلیل رهبر معظم انقلاب در بیانیه گام دوم انقلاب در این باره می‌فرماید: «برای همه چیز می‌توان طول عمر مفید و تاریخ مصرف فرض کرد، اما شعارهای جهانی این انقلاب دینی از این قاعده مستثنا است؛ آنها هرگز بی‌مصرف و بی‌فایده نخواهند شد، زیرا فطرت بشر در همه عصرها با آن سرشته است. آزادی، اخلاق، معنویت، عدالت، استقلال، عزت، عقلانیت، برادری، هیچ‌یک به یک نسل و یک جامعه مربوط نیست تا در دوره‌ای بدرخشد و در دوره‌ای دیگر افول کند. هرگز نمی‌توان مردمی را تصور کرد که از این چشم‌اندازهای مبارک دل‌زده شوند».

نقش آیت‌الله خامنه‌ای در احیای تمدن اسلامی
ب. تکلیف بر بیانیه گام دوم انقلاب

ایشان همچنین در خطبه‌های نماز جمعه تهران در تاریخ ۱۳۸۸/۶/۳۰ درباره اهمیت شعارهای انقلاب اسلامی و زنده و فراگیر بودن آن می‌فرمایند: «انقلاب هویتش، معنایش به شعارهای انقلاب است؛ به جهت‌گیری‌های انقلاب است؛ به ارزش‌ها و مبانی انقلاب است. همیشه بوده‌اند، امروز هم هستند، در آینده هم خواهند بود کسانی که بخواهند به بهانه اینکه اوضاع جهان عوض شده است، شعارهای انقلاب را تغییر بدهند یا شعار دینی - بُعد دینی - را از انقلاب جدا کنند یا بُعد عدالت اجتماعی را از انقلاب جدا کنند یا بُعد سلطه‌ستیزی و بیگانه‌ستیزی را از انقلاب جدا کنند یا بُعد ضد استبداد بودن را از انقلاب جدا کنند. انگیزه‌های مختلف، به بهانه‌های مختلف همیشه ممکن است وارد میدان شوند، برای اینکه شعارهای انقلاب و هدف‌های انقلاب را تغییر دهند. مردم باید هوشیار باشند؛ بدانند. این انقلاب با شعارهای خود زنده است. اصلی‌ترین شعارهایی که در این انقلاب بر روی پرچم انقلاب نوشته شده است، شعار اسلامی بودن است؛ پایبند بودن به مبانی دین و اصول و قواعد دینی است؛ سلطه‌ستیزی است؛ ستیزه با استکبار است؛ دفاع از مظلومان عالم است، آن هم دفاع صریح و صادقانه از همه مظلومان. از جمله برترین شعارهای این انقلاب، تعلق این انقلاب به عموم مردم است». بر این اساس ملاحظه می‌شود وقتی رهبر معظم انقلاب اسلامی از زنده و پویا بودن شعارهایی که در ابتدای انقلاب اسلامی کاربرد داشت سخن می‌گویند و معتقدند این شعارها قابلیت اعتنا در همه زمان‌ها و مکان‌ها را داراست، بیانگر ظرفیت بزرگ این نظام الهی برای تمدن‌سازی و محور قرار گرفتن برای احیای تمدن نوین اسلامی است.

ج) عدم خاموشی و رکود نظریه نظام انقلابی

در چرخه حیات انقلاب‌ها، عامل افول نظام‌های سیاسی، کم‌رنگ شدن آرمان‌ها، ارزش‌های بنیادین و کارکردی، نوعی بازگشت به قبل ناشی از تغییر ماهیت انقلابی گری کارگزاران و تسلیم‌پذیری در مواجهه با فشار عوامل محیطی را در پی دارد که با فقدان عنصر تفکر راهبردی و رهبری بصیر و تحول‌آفرین، در گذر زمان به صورت تدریجی این تغییر هویتی و استحاله‌ای اتفاق می‌افتد. قرار گرفتن دو واژه نظام و انقلاب در کنار هم از ساختار و نظامی حکایت دارد که در

پی تحول دائمی و مستمر و برخورد انقلابی با پدیده‌های پیش روست. نظام انقلابی از منظر مقام معظم رهبری، مهم‌ترین مشخصه متمایزکننده انقلاب اسلامی از سایر انقلاب‌ها و علت اصلی حفظ ماهیت آن پس از ۴۰ سال است. بنابراین نظام انقلابی که در ظاهر مفهومی متناقض است، می‌کوشد معنی مصطلح نظام را از ذهن بزدايد و چارچوبی برای گسترش ایدئولوژی انقلاب به تصویر بکشد که در آن خموشی و رکود نامفهوم است. رهبر معظم انقلاب در بیانیه گام دوم درباره این دو مفهوم می‌فرماید: «انقلاب اسلامی همچون پدیده‌ای زنده و بارآده، همواره دارای انعطاف و آماده تصحیح خطاهای خویش است، اما تجدیدنظرپذیر و اهل انفعال نیست. به نقدها حساسیت مثبت نشان می‌دهد و آن را نعمت خدا و هشدار به صاحبان حرف‌های بی‌عمل می‌شمارد، ولی به هیچ بهانه‌ای از ارزش‌هایش که بحمدالله با ایمان دینی مردم آمیخته است، فاصله نمی‌گیرد. انقلاب اسلامی پس از نظام‌سازی، به رکود و خموشی دچار نشده و نمی‌شود و میان جوشش انقلابی و نظم سیاسی و اجتماعی تضاد و ناسازگاری نمی‌بیند، بلکه از نظریه نظام انقلابی تا ابد دفاع می‌کند».

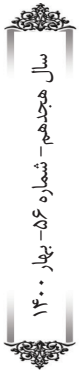
دقت و تأمل در عباراتی مانند پدیده‌ای زنده و بارآده، همواره دارای انعطاف، جوشش انقلابی، دوری از تحجر، چرا و چگونه ماندن که در جملات بالا به‌کاررفته بیانگر وجود نوعی نظام و سامانه درونی در بتن انقلاب است که انقلاب و نظام را از ایستایی و جمود نجات می‌دهد و پیوسته آن را در حال حرکت و پالایش نگه می‌دارد که این پویایی و تحرک خود مؤلفه بارزی برای الگو قرار گرفتن برای تمدن نوین اسلامی است؛ زیرا معنا ندارد نظامی که خود دارای جمود و ایستایی باشد محور تمدنی نوین قرار گیرد که البته نظام اسلامی مستقر در کشور ایران از این عیب بزرگ مبرا است و به گفته رهبر معظم انقلاب دارای نظام انقلابی پویا و بالنده است که این خود مؤلفه مهمی برای تمدن‌سازی است (رهبر، ۱۳۹۷).

د) جنبش نرم‌افزاری و تولید علم

امروزه واژه «تولید علم» جایگاه خاصی در ادبیات کشور پیدا کرده است. به‌طوری‌که نهضت تولید علم و جنبش نرم‌افزاری اذهان بسیاری از سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان علمی و پژوهشی

کشور را به خود مشغول کرده است. با توجه به ماهیت اسلامی و انقلابی جمهوری اسلامی ایران، پرداختن به بحث جنبش نرم‌افزاری و تولید علوم بومی منطبق بر اقتضائات فرهنگی، سیاسی و اجتماعی از مسائل بسیار مهم و تأثیرگذار در آینده کشور و همچنین بازتولید و تداوم ارزش‌های انقلاب اسلامی است. از سوی دیگر، انقلاب اسلامی برای تحقق آرمان‌های خود و دستیابی به اجتماع جهان و تشکیل تمدن عظیم اسلامی نیاز به سازوکارهای هماهنگ و مناسب با مبانی اعتقادی خود جهت ایجاد ساختار تمدنی دارد. به بیان دیگر نیازمند طراحی و ارائه الگوهای مختلف برای اداره بخش‌ها و امور مختلف جامعه در راستای نیل به تمدن جدید است و در این مسیر باید آرمان‌ها و اعتقادات دینی و مذهبی و ارزش‌های ملی در نظر گرفته شود.

رهبر معظم انقلاب اسلامی با اشراف کامل نسبت به اهمیت این موضوع، در برهه‌های مختلف و در جاهای مختلف به آن اشاره و تأکید داشته‌اند تا جایی که یکی از مسائل مطروحه در بیانیه گام دوم انقلاب همین موضوع است. ایشان در این بیانیه درباره اهمیت تولید علم می‌فرمایند: «موتور پیشران کشور در عرصه علم و فناوری و ایجاد زیرساخت‌های حیاتی و اقتصادی و عمرانی شد که تا اکنون ثمرات بالنده آن روزبه‌روز فراگیرتر می‌شود. هزاران شرکت دانش‌بنیان، هزاران طرح زیرساختی و ضروری برای کشور در حوزه‌های عمران و حمل‌ونقل و صنعت و نیرو و معدن و سلامت و کشاورزی و آب و غیره، میلیون‌ها تحصیل‌کرده دانشگاهی یا در حال تحصیل، هزاران واحد دانشگاهی در سراسر کشور، ده‌ها طرح بزرگ از قبیل چرخه سوخت هسته‌ای، سلول‌های بنیادی، فناوری نانو، زیست‌فناوری و غیره با رتبه‌های نخستین در کل جهان، شصت برابر شدن صادرات غیرنفتی، نزدیک به ده‌برابر شدن واحدهای صنعتی، ده‌ها برابر شدن صنایع از نظر کیفی، تبدیل صنعت مونتاژ به فناوری بومی، برجستگی محسوس در رشته‌های گوناگون مهندسی از جمله در صنایع دفاعی، درخشش در رشته‌های مهم و حساس پزشکی و جایگاه مرجعیت در آن و ده‌ها نمونه دیگر از پیشرفت، محصول آن روحیه و آن حضور و آن احساس جمعی است که انقلاب برای کشور به ارمغان آورد. ایران پیش از انقلاب، در تولید علم و فناوری صفر بود، در صنعت به جز مونتاژ و در علم به جز ترجمه هنری نداشت». ایشان همچنین در بازدید از نمایشگاه

صنعت دفاعی در سال ۱۳۹۵ فرمودند: «جنبش نرم‌افزاری و حرکت علمی که اکنون به صورت «گفتمان عمومی» درآمده و دانشمندان جوان ما موفق به شکستن خطوط مرزی علم شده‌اند، باید با قدرت ادامه یابد؛ زیرا پیشرفت در هر عرصه‌ای، زمینه‌ساز پیشرفت‌های جدید در بخش‌های دیگر خواهد شد». ایشان تولید علم را به معنای شکستن خط مرز دانش و فتح کردن آفاق جدید، اضافه کردن بر فناوری موجود دنیا و اختراع صد درصد ایرانی دانسته و فرموده‌اند: «تولید علم فقط معنایش این نیست که علم دیگران را یاد بگیریم. ما باید به فناوری جهشی دست پیدا کنیم؛ ما باید بتوانیم بر فناوری‌های موجود دنیا بیفزاییم؛ ما باید بتوانیم اختراع صد درصد ایرانی را در بازارهای دنیا مطرح کنیم» (بیانات در دیدار جمعی از مهندسان، ۱۳۸۳/۱۲/۵). ایشان در جایی دیگر با مثالی این مفهوم را توضیح داده و می‌فرمایند: «زمانی شما هواپیمایی را که دیگران اختراع کرده‌اند بدون کمک دیگران در داخل کشور می‌سازید؛ این از خرید هواپیمای ساخته شده بهتر است اما زمانی شما وسیله‌ای در سطح هواپیما در کشورتان تولید می‌کنید این همان چیزی است که ما لازم داریم ما باید بر ثروت علمی بشر بیفزاییم» (بیانات در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی، ۱۳۸۵/۳/۲۹).

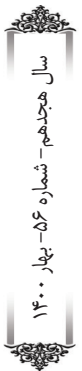
بنابراین، جنبش نرم‌افزاری از یک سو بر چارچوب‌های نظری انقلاب اسلامی متکی است که روایت صحیحی از اسلام حقیقی به‌شمار می‌رود. از سوی دیگر، آرمان والای آن، ایجاد یک تمدن جدید اسلامی است که می‌خواهد در مقابل تمدن مادی غرب، تعریف جدیدی بیابد. بر این اساس ما باید به سوی ایجاد تمدن بزرگ اسلامی گام برداریم؛ چون راز مانایی و ماندگاری هویت اسلامی ما در جهان معاصر، در ساخت این تمدن است. اگر در علوم تنها به ترجمه و تقلید از غرب بسنده کنیم، هیچ‌گاه تمدن بزرگ اسلامی شکل نخواهد گرفت؛ زیرا در صورتی می‌توانیم منشأ ایجاد یک تمدن بزرگ باشیم که از هر نظر متکی به خود باشیم و دیگران از تولیدات ما استفاده کنند.

با تکیه بر بیانیه گام دوم انقلاب.
تقدیر آیت‌الله خامنه‌ای در احیای تمدن اسلامی

هـ) دارا بودن فرصت‌های مادی فراوان

رهبر معظم انقلاب اسلامی دربارهٔ ظرفیت‌های بسیار مهم اقتصادی کشور در بیانیهٔ گام دوم انقلاب معتقدند: «فرصت‌های مادی کشور نیز فهرستی طولانی را تشکیل می‌دهد که مدیران کارآمد و پُرانگیزه و خردمند می‌توانند با فعال کردن و بهره‌گیری از آن، درآمدهای ملی را با جهشی نمایان افزایش داده و کشور را ثروتمند و بی‌نیاز و به معنی واقعی دارای اعتمادبه‌نفس کنند و مشکلات کنونی را برطرف نمایند. ایران با دارا بودن یک درصد جمعیت جهان، دارای ۷ درصد ذخایر معدنی جهان است: منابع عظیم زیرزمینی، موقعیت استثنائی جغرافیایی میان شرق و غرب و شمال و جنوب، بازار بزرگ ملی، بازار بزرگ منطقه‌ای با داشتن ۱۵ همسایه با ۶۰۰ میلیون جمعیت، سواحل دریایی طولانی، حاصلخیزی زمین با محصولات متنوع کشاورزی و باغی، اقتصاد بزرگ و متنوع، بخش‌هایی از ظرفیت‌های کشور است؛ بسیاری از ظرفیت‌ها دست‌نخورده مانده است. گفته شده است که ایران از نظر ظرفیت‌های استفاده‌نشدهٔ طبیعی و انسانی در رتبه اول جهان است. بی‌شک شما جوانان مؤمن و پُر تلاش خواهید توانست این عیب بزرگ را برطرف کنید. دههٔ دوم چشم‌انداز، باید زمان تمرکز بر بهره‌برداری از دستاوردهای گذشته و نیز ظرفیت‌های استفاده‌نشده باشد و پیشرفت کشور از جمله در بخش تولید و اقتصاد ملی ارتقاء یابد». فرمایش‌های رهبری در این باره بر اساس داشته‌های کشور در زمینه‌های فراوان اقتصادی است که در صورت مدیریت مدیران کارآمد و بانگیزه می‌تواند کشور را به‌عنوان قطب اقتصادی منطقه و حتی جهان تبدیل کند.

بر اساس بررسی‌های صورت‌گرفته، هم‌اکنون ارزش تولیدات کشور در بخش کشاورزی حدود ۲۶۰ میلیارد دلار است. این در حالی است که از حدود ۳۸ میلیون هکتار اراضی قابل کشت به روش معمول، به‌طور متوسط تنها ۱۵ میلیون هکتار زیر کشت قرار می‌گیرد (یعنی کمتر از نصف). از سویی دیگر ایران هم‌اکنون ۶۰۰ میلیارد بشکه نفت خام در جا دارد که با فناوری استحصال ۲۵ درصدی در حال حاضر، پیش‌بینی می‌شود با فناوری کنونی ۱۵۰ میلیارد بشکه ذخایر نفت خام قابل استحصال در جغرافیایی ایران موجود باشد که البته این آمار با توجه به اکتشافات آینده

می‌تواند بسیار فراتر از اینها برود. علاوه بر نفت و کشاورزی، اقتصاد دانش‌بنیان یکی دیگر از ظرفیت‌های اقتصادی ایران است که می‌تواند ثروت هنگفتی را نصیب کشور کند.

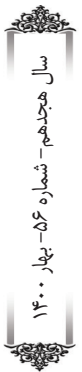
اگر تولید هر اقتصادی را به سه بخش کشاورزی، صنعت و خدمات دسته‌بندی کنیم، سهم بخش خدمات در اقتصاد جهانی دست‌کم حدود ۶۰ درصد است. به عبارت دیگر ارزش بخش‌های خدماتی (شامل حمل و نقل، بازرگانی، بانکداری، امور مالی، بهداشت و درمان، آموزش و ...) یک‌ونیم برابر ارزش تولیدات بخش کشاورزی و صنعتی خواهد بود؛ بنابراین توجه به بخش خدمات می‌تواند ۶۰ درصد ظرفیت‌های یک اقتصاد را فعال سازد. پس اگر ظرفیت اقتصاد ایران در بخش صنعت و کشاورزی امکان ۱۳۰ برابر شدن را داشته باشد ظرفیت رشد و توسعه در بخش خدمات تا ۱۵۰ برابر خواهد بود. این مسئله به خوبی گویای ظرفیت‌های اقتصادی بخش خدمات در ایران است (خبرگزاری صداوسیما، ۱۳۹۸/۲/۸).

با توجه به این محاسبات می‌توان به خوبی به ظرفیت‌های کم‌نظیر اقتصاد ایران پی برد. ظرفیت‌هایی که با توجه به اعداد و ارقام ارائه‌شده قابل اثبات و صدالبته قابل تحقق هستند؛ به شرط آنکه وجود این ظرفیت‌ها را باور کرد و به آن ایمان داشت و برای به فعلیت رساندن این ظرفیت‌ها، برنامه‌ریزی داشت و تلاش کرد. این ارقام و اعداد و این محاسبات ساده نشان می‌دهد رسیدن به رشد اقتصادی دورقمی برای سالیان متوالی شدنی است مشروط به اینکه نوع نگاه مسئولان، نخبگان و عموم مردم به ظرفیت‌های کشور تغییر یابد و نیاز به یک تغییر راهبردی در نوع نگرش اقتصادی برای همه قابل درک شود؛ بنابراین مشاهده می‌شود همان‌گونه که رهبر معظم انقلاب فرمودند جمهوری اسلامی ایران در زمینه ثروت‌های خدادادی نیز این ظرفیت را دارد که به قطب اقتصادی منطقه و جهان اسلام تبدیل شود که خود مؤلفه بسیار مهمی برای تمدن‌سازی و قرار گرفتن به عنوان مهد تمدن نوین اسلامی است.

و) توجه به ظرفیت جوانان برای پیشرفت و توسعه

در تمامی جوامع پیشرفته توجه به نخبه‌گرایی و فراهم‌سازی تسهیلات و امکانات لازم آموزشی برای جوانان یک امر مهم و ضروری است. حماسه‌آفرینی و نقش بی‌بدیل جوانان در دوران انقلاب اسلامی و عمر چهل ساله انقلاب بر کسی پوشیده نیست. بدون شک جوانان همان‌گونه

که در پیروزی انقلاب اسلامی و شکل‌گیری آن نقش بسزایی داشتند در تداوم انقلاب اسلامی و تثبیت آن نیز دارای نقش محوری هستند و همراهی آنان تضمینی برای آینده انقلاب اسلامی و پیشبرد اهداف آن در تمام زمینه‌ها خواهد بود. بدیهی است که این جوانان مؤمن و انقلابی، با بصیرت و هوشمندی بالایی که دارند، همانند جوانان و نوجوانان دهه‌های قبل، تمامی توطئه‌ها و نقشه‌های استکبار جهانی علیه ملت ایران را یکی پس از دیگری خنثی خواهند نمود. پیشرفت‌های چشمگیر علمی در انرژی هسته‌ای و علوم نوین از جمله سلول‌های بنیادین و درمان برخی از بیماری‌های صعب‌العلاج و درخشش جوانان فهیم و ساعی ایرانی در عرصه رقابت‌های علمی جهان و کسب افتخارات متعدد در زمینه ابتکارات و اختراعات از آثار و نتایج مبارک اعتمادبه‌نفس و خودباوری است و مطمئناً در سایه توجه به جوانان و تقویت اعتمادبه‌نفس و خودباوری آنان زمینه تحقق تولید علم و جنبش نرم‌افزاری که بارها مقام معظم رهبری بر آن تأکید فرمودند فراهم گشته و ایران اسلامی به دستاوردهای عظیمی در تمامی عرصه‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی دست خواهد یافت. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب اسلامی، در طول سال‌های پس از انقلاب در مسئولیت‌های مختلفی که داشتند، دائماً بر استفاده از نیروی جوان خلاق و کارآمد تأکید می‌کردند و خود نیز با اعتمادی که به جوانان داشتند وظایف خطیری را به آنان محول می‌کردند. ایشان اعتقاد دارند، از ابتدای انقلاب جوانان همواره به نقش‌آفرینی پرداخته‌اند و هر زمان که به آن‌ها اعتماد و فرصتی داده شد، حماسه‌ها و افتخارات بسیاری برای کشور آفریده شد ایشان در اهمیت توجه به جوانان معتقدند: «[راه برافراختن پرچم تمدن نوین اسلامی چیست] راهش تربیت نسلی است با یک خصوصیتی که آن خصوصیات اینها است؛ یک نسلی باید به وجود بیاید شجاع، باسواد، متدین، دارای ابتکار، پیش‌گام، خودباور، غیور، -البته خوشبختانه ما امروز در نسل جوان بسیاری از این خصوصیات را داریم اما این بایستی گسترش پیدا کند- چنین نسلی لازم داریم. بایستی ایمان داشته باشد، سواد داشته باشد، غیرت داشته باشد، شجاعت داشته باشد، خودباوری داشته باشد، انگیزه کافی برای حرکت داشته باشد، توان جسمی و فکری حرکت داشته باشد، هدف را در نظر بگیرد، چشم را به اهداف دور متوجه بکند. زندگی

خودش و وجود خودش را بگذارد در راه این هدف و با جدّیت حرکت کند؛ در یک کلمه یعنی یک موجود انقلابی؛ معنای انقلابی این است. انقلابی یعنی دارای سواد، دارای انضباط، دارای تدبیر، دارای حرکت، دارای عقل، خردمند. ما یک چنین نسلی لازم داریم. این نسل، نسل جوان ما است. سرمایه این حرکت، این نسل است و موتور محرکه این حرکت هم نخبگان جواناند؛ نخبگان این جوری هستند. شماها موتور محرکید. اگر شما خوب کار کردید، این نسل جوان در همین جهتی که عرض کردم، حرکت خواهد کرد. علت اینکه بنده به نخبگان اهمیت می‌دهم و وجود آنها را قدر میدانم اینها است. نخبه ارزش دارد» (بیانات در جمع نخبگان، ۹۵/۷/۲۸).

ایشان با توجه به چنین ظرفیت‌هایی در جوانان، بخش مهمی از بیانیه گام دوم انقلاب را به جوانان اختصاص دادند و فرمودند: «اما راه طی شده فقط قطعه‌ای از مسیر افتخارآمیز به سوی آرمان‌های بلند نظام جمهوری اسلامی است. دنباله این مسیر که به گمان زیاد، به دشواری گذشته‌ها نیست، باید با همت و هوشیاری و سرعت عمل و ابتکار شما جوانان طی شود. مدیران جوان، کارگزاران جوان، اندیشمندان جوان، فعالان جوان، در همه میدان‌های سیاسی و اقتصادی و فرهنگی و بین‌المللی و نیز در عرصه‌های دین و اخلاق و معنویت و عدالت، باید شانه‌های خود را به زیر بار مسئولیت دهند، از تجربه‌ها و عبرت‌های گذشته بهره گیرند، نگاه انقلابی و روحیه انقلابی و عمل جهادی را به کار بندند و ایران عزیز را الگوی کامل نظام پیشرفته اسلامی بسازند».

بر این اساس مشاهده می‌شود رهبر معظم انقلاب اسلامی یکی از راه‌های ایجاد تمدن نوین اسلامی را استفاده از توانمندی جوانان نخبه و باسواد می‌دانند. از نظر ایشان نوجوانان و جوانان در گام دوم انقلاب از بهترین و مناسب‌ترین نیروهایی هستند که توان پیاده کردن آرمان بزرگ انقلاب و رسیدن به تمدن اسلامی را دارند. ایشان به نسل جوان اعتماد و اعتقاد ویژه‌ای دارند و معتقدند که آینده انقلاب و ایران با تلاش و کوشش این قشر رقم می‌خورد و محور تحقق نظام پیشرفته اسلامی جوانان هستند. جوانان محور اصلی این بیانیه هستند و رهبر انقلاب برای گام دوم مأموریت‌هایی از جمله تلاش برای توسعه و گسترش علم و پژوهش، معنویت و اخلاق، اقتصاد، عدالت و مبارزه با فساد، استقلال و آزادی، عزت ملی و روابط خارجی و مرزبندی با دشمن و

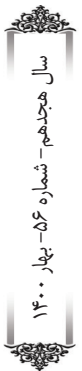
با تکیه بر بیانیه گام دوم انقلاب.
نقش آیت‌الله خامنه‌ای در احیای تمدن اسلامی

سبک زندگی به آنها دادند. این اهمیت به قدری است که در متن بیانیه ۱۸ بار لفظ جوانان و ۸ بار لغت تکرار شده که نشان‌دهنده نگاه ویژه معظم له به نسل جوان است؛ بنابراین از نظر ایشان برای پیروزی و سربلندی در چهل ساله دوم انقلاب دستاوردها و زیربنای لازم فراهم شده و این وظیفه جوانان کشور است که کشور را به سوی یک جامعه آرمانی که با حکومتی اسلامی مطابقت دارد و آن آرمان تمدن نوین اسلامی است پیش ببرند.

ز) ایستادگی در مقابل زورگویان و استکبار جهانی

یکی از مهم‌ترین دستاوردهای انقلاب اسلامی ایستادگی و مقاومت در برابر زورمندان و ظالمان به‌ویژه استکبار جهانی و اذتاب آن بوده است. انقلاب اسلامی ایران با شعار نه شرقی و نه غربی به پیروزی رسید و این عدم وابستگی به شرق و غرب تاکنون سرلوحه عمل رهبران این انقلاب الهی قرار گرفت. در واقع آن چیزی که در سیاست‌های امام (ره) بسیار نمود داشت، تعامل با دنیا، در کنار ایستادگی در برابر مدعیان دروغین آزادی و چپاولگران ثروت‌های مظلومان در کشورهای مختلف بود. رهبر معظم انقلاب اسلامی درباره شکسته شدن قدرت پوشالی استکبار با پیروزی انقلاب اسلامی معتقدند: «... دنیا تقسیم شد به دو بخش؛ یک بخش گردن‌کلفت و زورگو و سلطه‌گر، یک بخش ضعیف و توسری‌خور و سلطه‌پذیر. انقلاب اسلامی شما در مقابل این حرکتی که به حرکت طبیعی دنیای سیاست تبدیل شده بود، ایستاد. اینی که شما می‌بینید امروز در خیلی از کشورها صدای مرگ بر آمریکا بلند می‌شود، این چیز جدیدی است؛ این مخلوق حرکت ملت ایران است. چنین چیزی وجود نداشت. اینی که شما می‌بینید امروز در همه دنیا، چه در کشورهای اسلامی، چه حتی در کشورهای اروپائی، سیاست آمریکائی منفورترین سیاست‌ها و سران کشور آمریکا منفورترین سیاستمداران دنیا هستند، این ناشی از این حرکت عظیم ملت ایران است. اینجا بود که اول، شاخ ابرقدرتی ابرقدرتها را شکست، نظام سلطه را به چالش طلبید» (بیانات معظم له، ۸۷/۴/۴)

بنابراین انقلاب اسلامی با شکستن انحصارگرایی در عرصه روابط بین‌الملل و برهم زدن معادلات جهانی و منطقه‌ای توانست اعتماد به نفس را در بین مسلمانان تقویت کند و با شالوده‌ریزی نظم بین‌الملل فارغ از سلطه قدرت‌های استکباری بر اساس سیاست «نه شرقی نه غربی» بارقه امید را در

دل میلیون‌ها مسلمان و مستضعف جهان بیدار نگه دارد. طی سالیان اخیر، هیچ حادثه‌ای به اندازه انقلاب اسلامی نتوانسته به حیثیت بین‌المللی آمریکا ضربه وارد کند. سقوط رژیم شاهنشاهی که به‌عنوان مدافع و حافظ منافع آمریکا در منطقه عمل می‌کرد، متعاقب آن اخراج ده‌ها هزار کارشناس و مستشار آمریکایی از ایران، تسخیر لانه جاسوسی، ماجرای طبس، موفقیت ایران در جنگ تحمیلی، شکست سیاست‌های آمریکا از دریچه تحریم، موفقیت‌های جمهوری اسلامی در منطقه غرب آسیا و در کشورهای عراق و سوریه و ده‌ها نمونه دیگر از جمله موارد تحقیر آمریکا در ایران است. مقابله علنی و آشکار آمریکا علیه مردم ایران نتیجه این ضربات پیاپی است که به حیثیت بین‌المللی آمریکا وارد شده است.

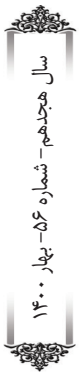
بر این اساس رهبر معظم انقلاب اسلامی در بیانیه گام دوم انقلاب در این باره معتقدند: «نماد پُربهت و باشکوه و افتخارآمیز ایستادگی در برابر قلدران و زورگویان و مستکبران جهان و در رأس آنان آمریکای جهان‌خوار و جنایتکار، روزبه‌روز برجسته‌تر شد. در تمام این چهل سال، تسلیم‌ناپذیری و صیانت و پاسداری از انقلاب و عظمت و هیبت الهی آن و گردن برافراشته آن در مقابل دولت‌های متکبر و مستکبر، خصوصیت شناخته‌شده ایران و ایرانی به‌ویژه جوانان این مرزوبوم به‌شمار می‌رفته است. قدرت‌های انحصارگر جهان که همواره حیات خود را در دست‌اندازی به استقلال دیگر کشورها و پایمال کردن منافع حیاتی آنها برای مقاصد شوم خود دانسته‌اند، در برابر ایران اسلامی و انقلابی، اعتراف به ناتوانی کردند. ملت ایران در فضای حیات‌بخش انقلاب توانست نخست دست‌نشانده آمریکا و عنصر خائن به ملت را از کشور براند و پس از آن هم تا امروز از سلطه دوباره قلدران جهانی بر کشور با قدرت و شدت جلوگیری کند». رهبر معظم انقلاب اسلامی در این بیانیه توصیه می‌کنند که در ۴۰ سال آینده باید روابط خارجی را بر اساس عزت، حکمت و مصلحت بنا نهاد و با توجه به این اصول می‌گویند باید در روابط خارجی، عزت ملی و مرزبندی با دشمن را مبتنی بر اصل عزت، حکمت و مصلحت پیش برد. ایران امروز رهبر نهضت بیداری اسلامی و در منطقه قدرتمندترین کشور است؛ بنابراین با توجه به نکات گفته‌شده، از آنجا که ایران اسلامی سردمدار مبارزه همه‌جانبه با نمادهای طاغوت و عامل

نقش آیت‌الله خامنه‌ای در احیای تمدن اسلامی
ب. کیکه بر بیانیه گام دوم انقلاب.

اصلی شکست هیمنه پوشالی ابر قدرت‌ها و استکبار جهانی است و همچنین الگوی اصلی کشورهای اسلامی و حتی غیر اسلامی در مبارزه با حکومت‌های ظالم و سلطه‌گر است. ظرفیت لازم را برای قرار گرفتن به عنوان محور اصلی تمدن نوین اسلامی دارد.

بحث و نتیجه گیری

از دیدگاه مقام معظم رهبری آرمان نظام جمهوری اسلامی را می‌شود در جمله کوتاه «ایجاد تمدن اسلامی» خلاصه کرد. از نظر ایشان تمدن اسلامی یعنی آن فضایی که انسان در آن فضا از لحاظ معنوی و از لحاظ مادی می‌تواند رشد کند و به غایات مطلوبی که خدای متعال او را برای آن غایات خلق کرده است، دست یابد. زندگی خوبی داشته باشد، زندگی عزتمندی داشته باشد، انسانی عزیز، انسانی دارای قدرت، دارای اراده، دارای ابتکار، دارای سازندگی جهان طبیعت باشد. هدف نظام جمهوری اسلامی و آرمان نظام جمهوری اسلامی این است. (بیانات معظم له، ۹۲/۶/۱۴) ایشان همچنین در بیانیه بسیار مهم گام دوم انقلاب که به مناسبت ورود انقلاب اسلامی به چهل سال دوم پیروزی منتشر نمودند، بازهم به تمدن‌سازی و احیای تمدن نوین اسلامی اشاره نمودند. ایشان در این بیانیه بیان می‌کنند که انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی ایران این ظرفیت و توانمندی را دارد که زیربنایی برای این آرمان مهم قرار گیرد. مؤلفه‌هایی همچون پیشینه تمدنی بسیار بارز ایران، مهد اسلام و تشیع و سابقه کهن در گرایش به این دین و مذهب حق، وقوع انقلاب بسیار مهم اسلامی و استقرار دولت و حکومتی مقتدر و کارآمد بر اساس آموزه‌های اسلامی، ظرفیت‌های مادی بسیار فراوان و دارا بودن فرصت‌های بسیار زیاد اقتصادی، استمرار فکر و اندیشه صدور انقلاب اسلامی به دیگر کشورهای اسلامی و حتی غیراسلامی که نمونه بارز آن را در بیداری اسلامی کشورهای منطقه شاهد بودیم و ترس دائمی حاکمان مرتجع کشورهای منطقه از صدور انقلاب اسلامی گواهی بر این مدعاست، تحول و تطور بسیار بارز علمی در ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی به طوری که در علوم همچون هسته‌ای، پزشکی، نانو تکنولوژی، سلول‌های بنیادین، فضایی و دفاعی جز کشورهای برتر در جهان است، وجود نیروی انسانی کارآمد و مؤمن و جوان و دارای قابلیت‌های فراوان در تغییر و تحول اوضاع در زمینه‌های مختلف

علمی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و بین‌المللی، ایستادگی و مقاومت دائمی در مقابل زورمندان و ظالمان جهان و دفاع همه‌جانبه از مظلومان عالم، از جمله مؤلفه‌های ارزشمندی است که رهبر معظم انقلاب اسلامی در بیانیه گام دوم انقلاب به آن اشاره نمودند و به‌عنوان ویژگی‌های نظام مقدس جمهوری اسلامی ذکر نمودند که این مؤلفه‌ها ظرفیت لازم را برای تمدن‌سازی و قرار گرفتن به‌عنوان مهد نوین اسلامی به این نظام الهی می‌بخشد. معظم له همچنین درباره‌ی توانایی نظام جمهوری اسلامی در تمدن‌سازی در جای دیگری معتقدند: «ما می‌توانیم تمدن نوین اسلامی را برپا کنیم و دنیایی بسازیم که سرشار باشد از معنویت و با کمک معنویت و هدایت معنویت راه برود، این کارها را می‌توانیم انجام بدهیم، که به توفیق الهی هم [این کار را] می‌کنیم» (بیانات معظم له ۹۲/۹/۱۹).

بر این اساس با توجه به نظرات رهبر معظم انقلاب اسلامی، همه‌اقتشار و گروه‌های جامعه اسلامی اعم از جوانان، نخبگان، دانشگاهیان، حوزه‌های علمیه، نیروهای مسلح کشور و صنایع دفاعی، دولتمردان و فعالان بخش‌های مختلف اقتصادی باید تمام همت خود را به‌کار گیرند تا این کشور هرچه سریع‌تر پله‌های رشد و ترقی را طی کند و بدیهی است هرچه در این زمینه‌ها پیشرفت‌های مؤثرتری داشته باشد به همان اندازه زمینه‌های لازم برای تمدن‌سازی سریع‌تر فراهم می‌شود.

منابع

۱. بیانات معظم له، پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری.
  ۲. بیانیه گام دوم انقلاب، پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری.
  ۳. مجموعه مقالات، پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری، بخش تبیین و تحلیل.
  ۴. دورانت، ویلیام جیمز (۱۳۳۷). *تاریخ تمدن*. ترجمه احمد آرام. تهران: اقبال.
  ۵. شریعتی، علی (۱۳۷۸). *تاریخ تمدن*. جلد ۱. تهران: قلم.
  ۶. ابن خلدون (۱۹۹۶). *مقدمه*. بیروت: دارالمکتبه.
  ۷. یوسفی، محمدرضا و رقیه ابراهیمی شهرآباد (۱۳۸۸). تعامل دوسویه تمدن ایرانی و تمدن اسلامی. مجله پژوهش های اسلامی، سال سوم، شماره پنجم.
  ۸. نجفی، موسی (۱۳۹۷). انقلاب اسلامی و نقش محوری آن در شکل گیری تمدن نوین اسلامی با تأکید بر دکترین امامت. مطالعات انقلاب اسلامی، سال پانزدهم، شماره ۵۵.
  ۹. غلامی، رضا (۱۳۹۵). *تمدن نوین اسلامی*، خبرگزاری شبستان.
  ۱۰. رهبر، عباسعلی (۱۳۹۷). *نگرشی نو در تحلیل پروسه انقلاب اسلامی*. پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری.
- <https://farsi.khamenei.ir/others-note?id=41749>
۱۱. مطهری، مرتضی (۱۳۷۰). *حکامات متقابل اسلام و ایران*. تهران: صدرا، چاپ هفدهم.

